ปีที่ 32 ฉบับที่ 1 มกราคม-มีนาคม 2569 ISSN 2985-2196 (Online)

กลยุทธ์การอนุรักษ์และจัดการทุนทางวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์มอญบ้านวังกะ: บทเรียนจากการมีส่วนร่วมของชุมชนเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน

Strategies for the Conservation and Management of Cultural Capital of the Mon Ethnic Group in Ban Wang Ka: Lessons learned from Community Participation for Sustainable Development

นพรัตน์ ไชยชนะ*

Nobparat Chaichana

วีระวัฒน์ อุดมทรัพย์*

Weerawat Udomsap

มะรอแซะ เล๊าะและ*

Marosaeh Lohlaeh

สุภพงษ์ สุขชาวนา**

Suapong Sukchaona

พจนีย์ สุขชาวนา***

Photjanee Sukchaona

วีระ ยุคุณธร****

Weera Yukunthorn

วิยะดา พลชัย*****

Wiyada Pollachai

Received : August 20, 2024

Revised : October 1, 2024

Accepted : October 8, 2024

*อาจารย์ประจำสาขาวิชานวัตกรรมสังคมเพื่อการพัฒนาชุมชน คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏกาญจนบุรี

Lecturer in Social Innovation for Community Development Faculty of Humanities and Social Science Kanchanaburi Rajabhat University(Corresponding Author) e-mail: chimmanee@kru.ac.th

**อาจารย์ประจำสาขาวิชาการออกแบบดิจิตอลคอนเทนต์ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏกาญจนบุรี

Lecturer in Program Social Innovation for Community Development Faculty of Humanities and Social Science Kanchanaburi Rajabhat University

***อาจารย์ประจำสาขาวิชาคอมพิวเตอร์ศึกษา คณะวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี มหาวิทยาลัยราชภัฏกาญจนบุรี

Lecturer in Computer Studies Faculty of Science and Technology Kanchanaburi Rajabhat University

****อาจารย์ประจำสาขาวิชาคณิตศาสตร์ คณะวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี มหาวิทยาลัยราชภัฏกาญจนบุรี

Lecturer in The Mathematics Department, Faculty of Science and Technology, Kanchanaburi Rajabhat University

*****อาจารย์ประจำสาขาวิชาเทคโนโลยีดิจิทัลเพื่อธุรกิจ คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏกาญจนบุรี

Lecturer in Program Social Digital Technology for Business Faculty of Management Science Kanchanaburi Rajabhat University

Vol.32 No.1 January-March 2026 ISSN 2985-2196 (Online)

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษากลยุทธ์การอนุรักษ์และจัดการทุนทางวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์มอญบ้านวังกะ โดยมุ่งเน้นกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชน การวิจัยนี้เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพ ประยุกต์การวิจัยเชิงชาติพันธุ์วรรณา ผู้ให้ข้อมูลจำนวน 30 คน ได้แก่ ผู้นำชุมชน ผู้อาวุโส นักเรียน เยาวชน และผู้แทนจากองค์กรที่เกี่ยวข้องในชุมชนบ้านวังกะ เก็บรวบรวมข้อมูลโดยการสัมภาษณ์ การสังเกต การสนทนากลุ่ม การวิเคราะห์ข้อมูลใช้การวิเคราะห์เนื้อหาและการวิเคราะห์เชิงพรรณนา ผลการวิจัยพบว่า 1) กลยุทธ์การอนุรักษ์และจัดการทุนทางวัฒนธรรมชุมชนมอญบ้านวังกะใช้กลยุทธ์ที่ครอบคลุมในการอนุรักษ์วัฒนธรรมผ่านกระบวนการส่งต่อความรู้และประเพณีผ่านกิจกรรมทางวัฒนธรรม เช่น ประเพณีลอยเรือสะเดาะเคราะห์ การมีส่วนร่วมของสมาชิกชุมชนทุกกลุ่มเป็นปัจจัยสำคัญที่ช่วยสร้างความรู้สึกเป็นเจ้าของและความภาคภูมิใจในวัฒนธรรมท้องถิ่น ซึ่งช่วยให้การอนุรักษ์วัฒนธรรมในชุมชนบ้านวังกะ 2) บทเรียนจากการมีส่วนร่วมของชุมชนเกิดจากการสร้างสำนึกท้องถิ่นผ่านการมีส่วนร่วมของเยาวชนและผู้อาวุโสในกิจกรรมทางวัฒนธรรม ทำให้เกิดการเรียนรู้และการเชื่อมต่อระหว่างรุ่น ซึ่งเป็นพื้นฐานสำคัญในการพัฒนาวัฒนธรรมและความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันของชุมชน และ 3) แนวทางในการพัฒนาและขยายผลกลยุทธ์การอนุรักษ์และจัดการทุนทางวัฒนธรรมควรมีการบูรณาการทุนวัฒนธรรมเข้ากับการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน เช่น การสร้างแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม การจัดตั้งศูนย์การเรียนรู้ และการสร้างเครือข่ายความร่วมมือกับหน่วยงานภายนอก เป็นแนวทางที่ส่งเสริมความยั่งยืนในการอนุรักษ์และพัฒนาวัฒนธรรมในระยะยาว

คำสำคัญ : การอนุรักษ์วัฒนธรรม / การจัดการทุนทางวัฒนธรรม / การมีส่วนร่วมของชุมชน

ABSTRACT

This research aims to study the strategies for cultural preservation and management of the Mon ethnic group in Ban Wang Ka, focus on community participation. It is a qualitative study applying ethnographic research methods. The study involved 30 participants, including community leaders, elders, students, youth, and representatives from relevant organizations in the Ban Wang Ka community. Data collection was conducted through interviews, observations, focus group discussions, and the analysis employed content and descriptive analysis. The research findings reveal that 1) The strategies for cultural preservation and management in the Mon Ban Wang Ka community are comprehensive, focusing on preserving culture through the transmission of knowledge and traditions via cultural activities such as the boat-floating ritual (Loy Ruea Sadokkhro). The participation of all community members is a key factor in fostering a sense of ownership and pride in the local culture, which supports cultural preservation efforts in the Ban Wang Ka community 2) Lessons learned from community participation

ปีที่ 32 ฉบับที่ 1 มกราคม-มีนาคม 2569 ISSN 2985-2196 (Online)

highlight the creation of local awareness through the involvement of both youth and elders in cultural activities. This engagement fosters intergenerational learning and connection, which is essential for cultural development and community unity 3) The approach to developing and expanding cultural preservation and management strategies should involve integrating cultural capital with economic development, such as promoting cultural tourism, establishing cultural learning centers, and building collaborative networks with external agencies. These strategies enhance the sustainability of cultural preservation and development in the long term.

Keywords : Cultural Conservation / Cultural Capital Management / Community Participation

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

การอนุรักษ์และจัดการทุนทางวัฒนธรรมมีความสำคัญอย่างยิ่งในยุคปัจจุบัน โดยเฉพาะในกลุ่มชาติพันธุ์ที่มีวัฒนธรรมดั้งเดิมและความเชื่อที่สืบทอดมายาวนาน เช่น ชุมชนมอญบ้านวังกะ ในอำเภอสังขละบุรี จังหวัดกาญจนบุรี ที่กำลังเผชิญกับการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคมอย่างรวดเร็ว ซึ่งอาจทำให้สูญเสียวัฒนธรรมที่มีค่า การวิจัยนี้มุ่งเน้นการวิเคราะห์กลยุทธ์ในการอนุรักษ์และจัดการทุนทางวัฒนธรรมเพื่อสร้างแนวทางที่ยั่งยืนในการรักษามรดกของชุมชน Chaichana (2019, p. 5) พบว่าการสืบทอดอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์มอญจากรุ่นสู่รุ่นช่วยเสริมความภาคภูมิใจและความเป็นหนึ่งเดียวของชุมชน ส่วน Worawong (2022, p. 2) ชี้ให้เห็นถึงบทบาทของประเพณีและพิธีกรรมที่เชื่อมโยงทางวัฒนธรรมและเสริมสร้างความสัมพันธ์ในชุมชน ขณะที่ Theanpanya et al. (2001, p. 7) เน้นสิทธิชุมชนในการรักษาวัฒนธรรมดั้งเดิม ซึ่งการสืบทอดนี้ต้องการการสนับสนุนจากทั้งภายในและภายนอกชุมชนเพื่อให้วัฒนธรรมมอญคงอยู่และพัฒนาอย่างยั่งยืน

ชุมชนมอญบ้านวังกะต้องเผชิญกับแรงกดดันจากการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจอย่างรวดเร็ว โดยเฉพาะการเติบโตของการท่องเที่ยวเชิงพาณิชย์ที่ส่งผลกระทบอย่างรุนแรงต่อวิถีชีวิตและวัฒนธรรมดั้งเดิมของชุมชน จากที่เคยพึ่งพาทรัพยากรธรรมชาติและวิถีชีวิตพื้นถิ่นเป็นหลัก ชุมชนกลับต้องหันมาเน้นการพึ่งพารายได้จากการท่องเที่ยว การเปลี่ยนแปลงนี้ไม่เพียงแต่ทำให้โครงสร้างเศรษฐกิจของชุมชนเปลี่ยนไป แต่ยังส่งผลให้วัฒนธรรมและประเพณีดั้งเดิมถูกปรับเปลี่ยนหรือบิดเบือนเพื่อดึงดูดนักท่องเที่ยวมากขึ้น การนำเสนอวัฒนธรรมมักถูกเน้นเพื่อการท่องเที่ยวมากกว่าการปฏิบัติจริงในชีวิตประจำวัน ในประเทศอินโดนีเซียมีการเติบโตของการท่องเที่ยวในชนบทมีผลกระทบโดยตรงต่อวิถีชีวิตและการพึ่งพาตนเองของชุมชนในท้องถิ่น เช่นเดียวกับชุมชนในพม่าที่กำลังเผชิญกับความท้าทายในการรักษาวัฒนธรรมดั้งเดิมท่ามกลางการพัฒนาเศรษฐกิจอย่างรวดเร็ว (Chaichana et al., 2024, p. 102) เช่นเดียวกับในประเทศจีนที่การพัฒนาเศรษฐกิจท้องถิ่นผ่านการอนุรักษ์วัฒนธรรมสามารถช่วยรักษาอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมและสร้างรายได้ผ่านการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม (He, 2021, p. 45)

Vol.32 No.1 January-March 2026 ISSN 2985-2196 (Online)

อย่างไรก็ตาม ในกรณีของชุมชนมอญบ้านวังกะ แม้ว่าจะมีความพยายามในการอนุรักษ์วัฒนธรรมพื้นถิ่น การขาดกลไกการจัดการทุนวัฒนธรรมเป็นปัญหาสำคัญทำให้ชุมชนเผชิญกับความท้าทายในการรักษาวัฒนธรรมและการดำรงวิถีชีวิต

การขาดแคลนกลไกและเครื่องมือที่เหมาะสมในการจัดการทุนทางวัฒนธรรมอาจทำให้ชุมชนไม่สามารถรักษาวัฒนธรรมของตนไว้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ทั้งนี้ Thongchomphunun and Lapanan (2020, p. 173) ได้ชี้ให้เห็นว่า การสร้างความร่วมมือระหว่างชุมชนและภาคส่วนต่างๆ ทั้งภาครัฐและเอกชนเป็นกลไกสำคัญในการอนุรักษ์และจัดการทุนทางวัฒนธรรม งานวิจัยนี้จึงมีความสำคัญต่ออนุรักษ์วัฒนธรรมมอญบ้านวังกะ เพื่อให้ชุมชนสามารถรับมือกับความท้าทายอย่างยั่งยืน ในด้านวิถีชีวิตและความเชื่อทางศาสนาโดย Kernkrathok (2012, p. 6) ได้ศึกษาถึงบทบาทของพุทธศาสนาในแบบมอญบ้านวังกะ ซึ่งเป็นส่วนสำคัญในการรักษาวัฒนธรรมและสร้างความเชื่อมโยงทางจิตวิญญาณภายในชุมชน การที่ชุมชนสามารถรักษาและพัฒนาวัฒนธรรมทางศาสนาได้อย่างต่อเนื่องจะช่วยเสริมสร้างความเข้มแข็งทางวัฒนธรรมให้กับชุมชน การวิจัยนี้จึงมีความสำคัญต่อการอนุรักษ์ประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมให้คงอยู่ต่อไป และมีส่วนในการสร้างความเข้าใจและพัฒนากลยุทธ์ในการอนุรักษ์และจัดการทุนทางวัฒนธรรมของชุมชนมอญบ้านวังกะ เพื่อให้ชุมชนสามารถรักษาอัตลักษณ์และความภาคภูมิใจในวัฒนธรรมของตนได้อย่างยั่งยืน ขณะเดียวกันยังสามารถนำทุนทางวัฒนธรรมมาใช้ในการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของชุมชนในระยะยาว ทั้งนี้ผู้วิจัยนำแนวคิดของ Bourdieu (1986, p. 242) เกี่ยวกับทุนทางวัฒนธรรมสามารถใช้เป็นกรอบในการสร้างกลยุทธ์การอนุรักษ์วัฒนธรรม โดยทุนทางวัฒนธรรมแบ่งออกเป็นสามประเภท ได้แก่ ทุนในรูปของความรู้และทักษะที่เกี่ยวข้องกับวัฒนธรรม การอนุรักษ์มรดกวัตถุทางวัฒนธรรม และทุนในรูปของโครงสร้างสังคมที่เชื่อมโยงสมาชิกในชุมชนผ่านความเชื่อและประเพณี การใช้ทุนเหล่านี้เป็นเครื่องมือในการสร้างความเข้มแข็งทางวัฒนธรรมและการพัฒนาเศรษฐกิจของชุมชน

ปัจจุบันชุมชนมอญบ้านวังกะต้องเผชิญกับความเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคมอย่างรวดเร็ว ซึ่งส่งผลกระทบโดยตรงต่อวิถีชีวิตและวัฒนธรรมดั้งเดิมของพวกเขา วัฒนธรรมมอญที่เคยเป็นส่วนสำคัญในการสร้างอัตลักษณ์และความภาคภูมิใจของชุมชน กำลังเสี่ยงต่อการสูญหายหรือลดความสำคัญลงหากไม่ได้รับการอนุรักษ์และพัฒนาอย่างเป็นระบบ การสูญเสียนี้ไม่เพียงแต่ส่งผลกระทบต่อวิถีชีวิตของคนในชุมชนเท่านั้น แต่ยังส่งผลให้ชุมชนสูญเสียมรดกทางวัฒนธรรมที่สำคัญที่เชื่อมโยงกับประวัติศาสตร์และความเชื่อที่สืบทอดกันมา ดังนั้นผู้วิจัยจึงมุ่งทำความเข้าใจกลยุทธ์ที่ชุมชนใช้ในการอนุรักษ์และจัดการทุนทางวัฒนธรรม โดยเฉพาะกระบวนการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน ซึ่งถือเป็นกุญแจสำคัญในการรักษาและส่งต่อวัฒนธรรมดั้งเดิม การรักษาวัฒนธรรมเหล่านี้ไม่เพียงช่วยสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชนในด้านอัตลักษณ์ แต่ยังเป็นเครื่องมือสำคัญในการพัฒนาเศรษฐกิจของชุมชนด้วยการนำทุนทางวัฒนธรรมมาใช้เป็นฐานในการสร้างรายได้ ซึ่งจะไม่เพียงแต่ช่วยให้ชุมชนสามารถรักษาอัตลักษณ์ของตนเองไว้ได้ท่ามกลางการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคม แต่ยังสามารถนำทุนทางวัฒนธรรมมาใช้ในการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของชุมชน

ปีที่ 32 ฉบับที่ 1 มกราคม-มีนาคม 2569 ISSN 2985-2196 (Online)

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษากลยุทธ์การอนุรักษ์และจัดการทุนทางวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์มอญบ้านวังกะ โดยเน้นกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชน

2. เพื่อสังเคราะห์บทเรียนจากการมีส่วนร่วมของชุมชนในการสร้างสำนึกท้องถิ่นและพัฒนาวัฒนธรรม

3. เพื่อค้นหาแนวทางการพัฒนาและขยายผลกลยุทธ์การอนุรักษ์และจัดการทุนทางวัฒนธรรมให้เป็นแนวทางปฏิบัติที่ยั่งยืน

วิธีดำเนินการวิจัย

งานวิจัยชิ้นนี้เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ประยุกต์การวิจัยเชิงชาติพันธุ์วรรณา (Ethnographic Research) การเก็บรวบรวมข้อมูล ได้แก่ การสังเกตแบบมีส่วนร่วม การสัมภาษณ์เชิงลึก การสนทนากลุ่ม และการเดินสำรวจภาคสนาม ทุกขั้นตอนมีการวางแผนอย่างรอบคอบเพื่อให้ได้ข้อมูลที่ลึกซึ้งและเชื่อถือได้ ข้อมูลได้รับจากหลากหลายแหล่ง โดยผู้วิจัยใช้เทคนิคต่างๆ เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ลึกซึ้งและมีความน่าเชื่อถือ โดยมีขั้นตอนการดำเนินการดังนี้

1. การเตรียมตัวและการติดต่อชุมชน

1.1 ศึกษาข้อมูลเบื้องต้นจากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับกลุ่มชาติพันธุ์มอญ ประวัติศาสตร์ชุมชน และทุนทางวัฒนธรรม

1.2 ติดต่อผู้นำชุมชนและจัดประชุมเบื้องต้นกับสมาชิกชุมชน เพื่อทำความเข้าใจวัตถุประสงค์และวิธีการวิจัย รวมถึงการสร้างความไว้วางใจ

2. การสร้างปฏิสัมพันธ์กับสมาชิกชุมชน

2.1 สร้างความสัมพันธ์เชิงบวกกับสมาชิกชุมชนผ่านการเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคมและวัฒนธรรม

2.2 ประสานงานกับผู้นำชุมชนและปราชญ์ท้องถิ่น เพื่อเชื่อมโยงผู้วิจัยกับสมาชิกชุมชนและให้คำปรึกษาเกี่ยวกับการวิจัยในพื้นที่

3. การเก็บรวบรวมข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลหลัก จำนวน 30 คน

3.1 การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interviews) ดำเนินการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลจำนวน 30 คนจากกลุ่มประชากรที่หลากหลาย ได้แก่ ผู้นำชุมชน ปราชญ์ท้องถิ่น เยาวชน ผู้สูงอายุ และผู้ประกอบการทางวัฒนธรรม เพื่อรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับการอนุรักษ์ทุนทางวัฒนธรรมและการจัดการในชุมชน

3.2 การสังเกตแบบมีส่วนร่วม (Participant Observation) เข้าร่วมกิจกรรมและพิธีกรรมทางวัฒนธรรมของชุมชนเพื่อสังเกตและบันทึกข้อมูลเชิงลึกเกี่ยวกับการอนุรักษ์ทุนทางวัฒนธรรมในสถานการณ์จริง

3.3 การสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม (Non-participant Observation) สังเกตการณ์จากมุมมองภายนอกเพื่อเก็บข้อมูลเกี่ยวกับพฤติกรรมและโครงสร้างทางสังคมในชุมชน

Vol.32 No.1 January-March 2026 ISSN 2985-2196 (Online)

3.4 การสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussions) การสนทนากลุ่มกับผู้ให้ข้อมูลทั้ง 10 คน ได้แก่ เยาวชน ผู้สูงอายุ และผู้ประกอบการทางวัฒนธรรม เพื่อรวบรวมมุมมองและประสบการณ์เกี่ยวกับการอนุรักษ์วัฒนธรรม

3.5 การศึกษาเอกสารและวัตถุทางวัฒนธรรม (Documentary Research and Artifact Analysis) รวบรวมและวิเคราะห์เอกสารทางประวัติศาสตร์และวัตถุที่เกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์มอญบ้านวังกะ

4. การวิเคราะห์และตรวจสอบข้อมูล

4.1 การวิเคราะห์เชิงเนื้อหา (Content Analysis) เพื่อนำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ การสังเกต และการสนทนากลุ่มมาสังเคราะห์กลยุทธ์การอนุรักษ์

4.2 การสังเคราะห์ข้อมูลจากแหล่งต่างๆ เพื่อสร้างข้อเสนอแนะเชิงกลยุทธ์

4.3 การตรวจสอบด้วยการใช้แหล่งข้อมูลหลายประเภท (Triangulation) เพื่อเพิ่มความน่าเชื่อถือของข้อมูล

4.4 การตรวจสอบข้อมูลร่วมกับชุมชน (Member Checking) เพื่อยืนยันความถูกต้องและความน่าเชื่อถือ

5. การนำเสนอและการติดตามผล

5.1 จัดเวทีประชาคมเพื่อตรวจสอบและนำเสนอผลการวิจัย พร้อมรับฟังข้อเสนอแนะจากชุมชน

5.2 ปรับปรุงและเผยแพร่ผลการวิจัยในรูปแบบต่างๆ เช่น บทความวิชาการและคู่มือสำหรับชุมชน

5.3 การประเมินผลกระทบของการวิจัยต่อการอนุรักษ์ทุนทางวัฒนธรรมและการพัฒนาชุมชน

5.4 การติดตามผลการนำไปใช้เพื่อประเมินความยั่งยืนของกลยุทธ์ที่นำเสนอ

6. การรับรองจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ ดำเนินการตามหลักจริยธรรมในการวิจัยในมนุษย์ โดยเน้นการให้ข้อมูลที่ชัดเจนแก่ผู้เข้าร่วม การรักษาความลับของข้อมูล และการขอความยินยอมอย่างเป็นทางการจากผู้เข้าร่วม การรับรองโครงการวิจัยจากคณะกรรมการวิจัยในคนจากมหาวิทยาลัยทักษิณ เลขที่โครงการวิจัย 390/2566

สรุปผลการวิจัย

การอนุรักษ์และจัดการทุนทางวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ถือเป็นเรื่องสำคัญอย่างยิ่ง เนื่องจากเป็นการเสริมสร้างอัตลักษณ์และความภาคภูมิใจในชุมชน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในชุมชนมอญบ้านวังกะ ซึ่งมีวัฒนธรรมและประเพณีที่หลากหลายและมีความลึกซึ้ง หนึ่งในประเพณีสำคัญที่สะท้อนถึงวัฒนธรรมมอญอย่างเด่นชัดคือประเพณีโปฮะมอด หรือการลอยเรือสะเดาะเคราะห์ ซึ่งมีบทบาทสำคัญในการรักษาความเชื่อและการดำเนินชีวิตของคนในชุมชน ประเพณีโปฮะมอด เป็นประเพณีดั้งเดิมที่ชาวมอญปฏิบัติกันมาเป็นเวลายาวนาน โดยมีความเชื่อว่าการลอยเรือสะเดาะเคราะห์เป็นการปัดเป่าสิ่งไม่ดีออกจากชีวิต ทั้งโรคภัย อุบัติเหตุ และเคราะห์กรรมต่างๆ ที่อาจเกิดขึ้น ในพิธีนี้ ชาวมอญจะสร้างเรือจากวัสดุธรรมชาติโดยมีไม้ไผ่เป็นวัสดุหลัก แล้วนำข้าวของ

ปีที่ 32 ฉบับที่ 1 มกราคม-มีนาคม 2569 ISSN 2985-2196 (Online)

เครื่องใช้ต่างๆ ใส่ลงในเรือ ก่อนนำไปลอยในแม่น้ำหรือแหล่งน้ำใกล้ชุมชน การลอยเรือสะเดาะเคราะห์เป็นสัญลักษณ์ของการปล่อยเคราะห์ร้ายให้ล่องลอยไปตามกระแสน้ำ และเปิดโอกาสให้มีสิ่งดีๆ เข้ามาในชีวิตแทน การสังเคราะห์บทเรียนที่ได้รับจากการมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาวัฒนธรรมและการค้นหาแนวทางการขยายผลให้ยั่งยืน นำเสนอผลการศึกษาดังนี้

กลยุทธ์ที่เน้นการมีส่วนร่วมและการเชื่อมโยงกับรากฐานทางวัฒนธรรมนี้ มีส่วนสำคัญในการสร้างความรู้สึกเป็นเจ้าของในวัฒนธรรมของสมาชิกในชุมชน ทำให้เกิดการรักษาวัฒนธรรมที่เป็นเอกลักษณ์ของชุมชนอย่างยั่งยืนสามารถนำเสนอข้อค้นพบดังนี้

ตารางที่ 1 กลยุทธ์การอนุรักษ์และจัดการทุนทางวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์มอญบ้านวังกะ

ลำดับ	รายละเอียด	ทุนทางวัฒนธรรม	เสียงสะท้อน
1	ความสำเร็จในการอนุรักษ์วัฒนธรรมของมอญบ้านวังกะเกิดจากการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน	การมีส่วนร่วมทางสังคม ความรู้และทักษะของคนรุ่นเก่า	“เยาวชนและผู้อาวุโสร่วมกันทำกิจกรรมทางวัฒนธรรม สร้างความเป็นหนึ่งเดียวในชุมชน” (ปราชญ์ชุมชน)
2	การสืบทอดวัฒนธรรมผ่านกิจกรรมประเพณีท้องถิ่น ช่วยสร้างความผูกพันระหว่างสมาชิกในชุมชน	ประเพณีและพิธีกรรม เช่น การทำบุญประจำปี และสงกรานต์	“การทำบุญและงานสงกรานต์คือการรวมตัวของชุมชน และการปลูกฝังความภาคภูมิใจในวัฒนธรรมให้เด็กๆ” (เวทีชุมชน)
3	การมีส่วนร่วมในทุกขั้นตอนของงานวัฒนธรรม ช่วยเสริมความรู้สึกเป็นเจ้าของ	ความรู้สึกเป็นเจ้าของวัฒนธรรมและการมีส่วนร่วมในการจัดงาน	“การมีส่วนร่วมในทุกขั้นตอนทำให้เรารู้สึกว่าวัฒนธรรมนี้เป็นของเราและเราต้องสืบทอดต่อไป” (ปราชญ์ชุมชน)
4	ความร่วมมือระหว่างชุมชนมอญบ้านวังกะและหน่วยงานภายนอกช่วยอนุรักษ์วัฒนธรรม	ความร่วมมือกับองค์กรพัฒนาเอกชนและหน่วยงานราชการ	“ความร่วมมือกับหน่วยงานภายนอกช่วยให้มีทรัพยากรเพียงพอและเพิ่มการรับรู้วัฒนธรรมของเรา” (เวทีชุมชน)

Vol.32 No.1 January-March 2026 ISSN 2985-2196 (Online)

การอนุรักษ์และจัดการทุนทางวัฒนธรรมของชุมชนมอญบ้านวังกะประสบความสำเร็จ การมีกลยุทธ์ที่เน้นการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนในชุมชนมอญบ้านวังกะประกอบด้วย 1) ผู้นำชุมชน เช่น กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน และผู้นำทางวัฒนธรรม 2) ปราชญ์ชุมชน ผู้รู้ทางวัฒนธรรมและประเพณี 3) ผู้สูงอายุ ผู้ที่สืบทอดและถ่ายทอดความรู้ทางวัฒนธรรม 4) เยาวชนและเด็ก ผู้ที่มีบทบาทในการเรียนรู้และสืบสานวัฒนธรรม 5) ผู้ประกอบการท้องถิ่น ผู้ที่นำวัฒนธรรมมาประยุกต์ใช้ในการสร้างรายได้ และ 6) กลุ่มสตรีและครอบครัว ที่มีส่วนร่วมในงานประเพณีและกิจกรรมในชุมชน เป็นเครื่องมือสำคัญที่ช่วยในการสืบทอดวัฒนธรรมจากรุ่นสู่รุ่น นอกจากนี้ การเน้นการเชื่อมโยงกับรากฐานทางวัฒนธรรมส่งผลให้เกิดความรู้สึกเป็นเจ้าของในวัฒนธรรมของสมาชิกในชุมชน ทำให้วัฒนธรรมที่เป็นเอกลักษณ์ของชุมชนยังคงอยู่และได้รับการรักษาไว้ การจัดการทุนทางวัฒนธรรมที่ประสบความสำเร็จนี้ยังเสริมสร้างความร่วมมือระหว่างชุมชนกับหน่วยงานภายนอก ซึ่งเป็นส่วนสำคัญในการสนับสนุนและพัฒนาให้วัฒนธรรมของชุมชนคงอยู่ต่อไปอย่างยั่งยืน ผลการวิจัยนี้ชี้ให้เห็นว่าการมีส่วนร่วมของชุมชนและการประสานความร่วมมือจากภายนอกเป็นกุญแจสำคัญในการอนุรักษ์และจัดการทุนทางวัฒนธรรมที่สามารถนำไปประยุกต์ใช้ในชุมชนอื่นๆ ได้

บทเรียนจากการมีส่วนร่วมของชุมชนในการสร้างสำนึกท้องถิ่นและพัฒนาวัฒนธรรม บทเรียนสำคัญจากการมีส่วนร่วมของชุมชนคือการสร้างความเชื่อมโยงระหว่างกลุ่มเยาวชนและผู้อาวุโสในชุมชน ผ่านการฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการและการถ่ายทอดความรู้ภูมิปัญญาจากรุ่นสู่รุ่น การสร้างกิจกรรมที่สัมพันธ์กับวัฒนธรรมดั้งเดิมทำให้เกิดความเชื่อมโยงและความสัมพันธ์ที่ลึกซึ้งระหว่างสมาชิกในชุมชน สอดคล้องกับข้อค้นพบดังนี้

ตารางที่ 2 บทเรียนจากการมีส่วนร่วมของชุมชนในการสร้างสำนึกท้องถิ่นและพัฒนาวัฒนธรรม

ลำดับ	รายละเอียด	เสียงสะท้อน
1	การมีส่วนร่วมระหว่างรุ่นช่วยรักษาความรู้และเสริมความสัมพันธ์ในชุมชน	“ผู้สูงอายุสอนเราเรื่องธรรมเนียมและค่านิยม เช่น ความเคารพผู้ใหญ่และการรักษาประเพณี” (ปราชญ์ชุมชน)
2	กิจกรรมทางวัฒนธรรมช่วยเสริมอัตลักษณ์และความภูมิใจในชุมชน	“การเข้าร่วมพิธีลอยเรือสะเดาะเคราะห์ทำให้ฉันรู้สึกเชื่อมโยงกับรากเหง้าและภูมิใจในมรดกของเรา” (เยาวชนในชุมชน)
3	การมีส่วนร่วมของสมาชิกในกิจกรรมวัฒนธรรมช่วยสร้างความรู้สึกเป็นเจ้าของ	“เมื่อเราได้เป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการตัดสินใจ เราก็รู้สึกว่าต้องรับผิดชอบในการรักษาประเพณีของเรา” (ผู้นำชุมชน)

ปีที่ 32 ฉบับที่ 1 มกราคม-มีนาคม 2569 ISSN 2985-2196 (Online)

ตารางที่ 2 (ต่อ)

ลำดับ	รายละเอียด	เสียงสะท้อน
4	ความร่วมมือกับหน่วยงานภายนอกช่วยรักษาและพัฒนาวัฒนธรรมชุมชน	“การทำงานร่วมกับหน่วยงานช่วยให้เรารักษาและเผยแพร่วัฒนธรรมของเรา” (ผู้ปฏิบัติงานทางวัฒนธรรม)

บทเรียนทั้ง 4 ข้อสามารถนำมาพัฒนาสร้างสำนึกและพัฒนาวัฒนธรรมในชุมชนมอญบ้านวังกะได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยมุ่งเน้นการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนในชุมชน ดังนี้

1. การเสริมสร้างความสัมพันธ์ระหว่างรุ่น การมีส่วนร่วมของเยาวชนและผู้อาวุโสในการทำกิจกรรมทางวัฒนธรรมสามารถดำเนินการโดยการจัดโปรแกรมการเรียนรู้ร่วมกันระหว่างรุ่น เช่น การฝึกสอนศิลปะพื้นบ้านหรือการจัดค่ายวัฒนธรรม การเสริมสร้างความสัมพันธ์ระหว่างรุ่นนี้จะช่วยรักษาความรู้ทางวัฒนธรรมและสร้างความสัมพันธ์ที่แข็งแกร่งภายในชุมชน ซึ่งสามารถนำไปสู่การพัฒนาชุมชนที่ยั่งยืนในระยะยาวได้ โดยผู้นำชุมชนและผู้ประกอบการทางวัฒนธรรมสามารถร่วมกันวางแผนและดำเนินกิจกรรมนี้ได้

2. การเสริมสร้างอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมในชุมชนมอญบ้านวังกะจำเป็นต้องได้รับการสนับสนุนจากหลายภาคส่วน เช่น เทศบาลตำบลวังกะ สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดกาญจนบุรี และองค์กรพัฒนาเอกชน (NGO) การสนับสนุนนี้ช่วยให้ชุมชนสามารถจัดงานเทศกาลและพิธีกรรมดั้งเดิมได้อย่างต่อเนื่อง

3. การสร้างความรู้สึกเป็นเจ้าของในวัฒนธรรม การสร้างความรู้สึกเป็นเจ้าของในวัฒนธรรมของสมาชิกชุมชนสามารถทำได้โดยการให้สมาชิกชุมชนมีบทบาทสำคัญในทุกขั้นตอนของการจัดกิจกรรมทางวัฒนธรรม เช่น การออกแบบและดำเนินการโครงการวัฒนธรรมในชุมชน อาทิ กิจกรรมการทำเกิม (โคม) ในช่วงพิธีลอยเรือสะเดาะเคราะห์ การให้สมาชิกชุมชนรู้สึกว่าพวกเขามีส่วนร่วมในการอนุรักษ์และพัฒนาวัฒนธรรมจะช่วยให้เกิดการรักษาวัฒนธรรมที่เป็นเอกลักษณ์ของชุมชน โดยเฉพาะผู้นำชุมชนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรสนับสนุนให้สมาชิกชุมชนมีบทบาทสำคัญในกระบวนการนี้

4. การส่งเสริมความร่วมมือกับหน่วยงานภายนอก เช่น เทศบาลตำบลวังกะ วัฒนธรรมจังหวัดกาญจนบุรี องค์กรไม่แสวงหาผลกำไร และสถาบันการศึกษา มีบทบาทสำคัญในการขยายผลการจัดการทุนทางวัฒนธรรม ความร่วมมือเหล่านี้ช่วยเพิ่มทรัพยากรและความรู้ที่จำเป็นในการอนุรักษ์และพัฒนาวัฒนธรรม การสร้างความสัมพันธ์ที่ดีกับหน่วยงานเหล่านี้จะช่วยรักษาและพัฒนาวัฒนธรรมของชุมชนในระยะยาว

การมีส่วนร่วมของชุมชนทุกภาคส่วนมีบทบาทสำคัญในการอนุรักษ์และพัฒนาทุนทางวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์มอญบ้านวังกะ โดยเฉพาะการสืบทอดวัฒนธรรมจากรุ่นสู่รุ่นผ่านกิจกรรมประเพณีท้องถิ่น การสร้างความรู้สึกเป็นเจ้าของในวัฒนธรรมของสมาชิกในชุมชน และการส่งเสริมความร่วมมือระหว่างชุมชนกับหน่วยงานภายนอก ทั้งนี้ ความสำเร็จของกลยุทธ์ในการอนุรักษ์วัฒนธรรมต้องอาศัยการมีส่วนร่วมที่จริงจังและต่อเนื่องจากทุกภาคส่วน การบูรณาการวัฒนธรรมเข้ากับการพัฒนาเศรษฐกิจ และการสร้างเครือข่ายความร่วมมือภายนอกเพื่อให้เกิดผลลัพธ์ที่ยั่งยืนในระยะยาว

Vol.32 No.1 January-March 2026 ISSN 2985-2196 (Online)

แนวทางการพัฒนาและขยายผลกลยุทธ์การอนุรักษ์และจัดการทุนทางวัฒนธรรม แนวทางการพัฒนาและขยายผลกลยุทธ์การอนุรักษ์และจัดการทุนทางวัฒนธรรมสามารถทำได้โดยการบูรณาการทุนทางวัฒนธรรมเข้ากับการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน และความต้องการของชุมชนดังนี้

1. การพัฒนาผลิตภัณฑ์จากทุนทางวัฒนธรรม การสร้างรายได้ให้กับชุมชนโดยอิงจากทุนทางวัฒนธรรมเน้นการนำศิลปะ หัตถกรรม ประเพณี และภูมิปัญญาดั้งเดิมมาแปรรูปเป็นผลิตภัณฑ์ที่สามารถตอบสนองความต้องการของตลาดได้ เช่น ดอกมอญมณีพัฒนามาจากไผ่ในชุมชน ถือเป็นตัวอย่างที่ดีในการนำทุนทางวัฒนธรรมมาเพิ่มมูลค่าทางเศรษฐกิจ สินค้าประเภทนี้สามารถขายในราคาที่แตกต่างกันขึ้นอยู่กับการออกแบบ คุณภาพ และตลาดเป้าหมาย โดยทั่วไปสินค้าหัตถกรรมที่มีการออกแบบพิเศษและสะท้อนวัฒนธรรมท้องถิ่นสามารถขายได้ตั้งแต่ 50 บาทถึง 200 บาทต่อชิ้น ขึ้นอยู่กับรายละเอียดของการทำงานและขนาดของสินค้าผลิตภัณฑ์นี้สามารถพัฒนาเป็นสินค้าเชิงสร้างสรรค์ที่มีคุณค่าสูงขึ้นด้วย

2. การจัดตั้งกลุ่มวิสาหกิจชุมชน การสร้างรายได้จากทุนทางวัฒนธรรมอาศัยการรวมกลุ่มของสมาชิกในชุมชน โดยมีการจัดตั้งกลุ่มวิสาหกิจชุมชนเพื่อจัดการการผลิต การตลาด และการกระจายสินค้าที่มีโครงสร้างเป็นระบบ การจัดตั้งกลุ่มให้ชัดเจนเกี่ยวกับบทบาทหน้าที่ และการบริหารงบประมาณ เพื่อให้การผลิตสินค้ามีประสิทธิภาพและตอบสนองความต้องการตลาด มีการฝึกอบรมทักษะในการบริหารจัดการ และพัฒนาแนวทางการประเมินต้นทุนและการตั้งราคาที่เหมาะสม เพื่อให้สมาชิกเข้าใจการบริหารการเงิน

3. การสร้างแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม การสร้างแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในชุมชนมอญบ้านวังกะเป็นอีกหนึ่งแนวทางสำคัญในการสร้างรายได้และเสริมสร้างเศรษฐกิจชุมชนอย่างยั่งยืน โดยการใช้ทุนทางวัฒนธรรม เช่น สถาปัตยกรรมของชุมชนที่โดดเด่นอย่าง วัดวังก์วิเวการาม และ สะพานไม้หลวงพ่ออุตตะมะ รวมถึงวิถีชีวิตและประเพณีของชาติพันธุ์มอญ มาสร้างเป็นแหล่งท่องเที่ยวเฉพาะทาง วิธีการนี้ไม่เพียงแต่ดึงดูดนักท่องเที่ยวจากภายนอก แต่ยังช่วยส่งเสริมความภาคภูมิใจและการมีส่วนร่วมของชุมชนในการอนุรักษ์และพัฒนาวัฒนธรรมของตนเอง การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเริ่มจากการสร้าง เส้นทางท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ที่เชื่อมโยงสถานที่สำคัญต่างๆ ภายในชุมชน รวมถึงการออกแบบแผนที่และป้ายข้อมูลให้ครอบคลุมและน่าสนใจ การสร้างเส้นทางดังกล่าวต้องใช้การลงทุนประมาณ 50,000-100,000 บาท สำหรับการติดตั้งป้ายและการจัดทำแผ่นพับเพื่อแจกให้นักท่องเที่ยว รวมถึงการฝึกอบรมมัคคุเทศก์ท้องถิ่น ซึ่งมีค่าใช้จ่ายเพิ่มเติม 20,000-30,000 บาท เพื่อให้ชาวบ้านสามารถให้ข้อมูลเกี่ยวกับวัฒนธรรมและประวัติศาสตร์ของชุมชนได้อย่างถูกต้องและน่าสนใจ รายได้จากการท่องเที่ยวสามารถมาจากหลายทาง เช่น การเก็บค่าเข้าชม สถานที่หรือการให้บริการไกด์ท้องถิ่น โดยคิดค่าใช้จ่ายเฉลี่ยที่ 100-200 บาทต่อคน ซึ่งหากมีนักท่องเที่ยวเฉลี่ย 50 คนต่อวัน จะสร้างรายได้ประมาณ 5,000-10,000 บาทต่อวัน หรือ 150,000-300,000 บาทต่อเดือน นอกจากนี้ ยังสามารถสร้างรายได้เพิ่มเติมจากการขายของที่ระลึกหรือสินค้าวัฒนธรรม เช่น "ดอกมอญมณี" หรือผลิตภัณฑ์งานฝีมือท้องถิ่น ซึ่งหากนักท่องเที่ยวซื้อของที่ระลึกเฉลี่ยคนละ 200 บาท ก็จะสามารถเพิ่มรายได้อีกประมาณ 10,000 บาทต่อวัน

การบูรณาการทุนทางวัฒนธรรมของชุมชนมอญบ้านวังกะเข้ากับเศรษฐกิจของชุมชนสามารถทำได้ผ่านการพัฒนาผลิตภัณฑ์จากศิลปะ หัตถกรรม และประเพณี เช่น การผลิต "ดอกมอญมณี" จากไผ่ ซึ่งเพิ่มมูลค่าทาง

ปีที่ 32 ฉบับที่ 1 มกราคม-มีนาคม 2569 ISSN 2985-2196 (Online)

เศรษฐกิจด้วยการแปรรูปทุนทางวัฒนธรรมเป็นสินค้าที่จำหน่ายได้ทั้งในและต่างประเทศ ช่วยสร้างรายได้จากของที่ระลึกและการท่องเที่ยว การรวมกลุ่มเป็นวิสาหกิจชุมชนช่วยให้การผลิตและจัดจำหน่ายเป็นระบบมีประสิทธิภาพ และพัฒนาทักษะการจัดการและการตลาด การจัดตั้งศูนย์การเรียนรู้วัฒนธรรมช่วยถ่ายทอดภูมิปัญญาให้กับคนรุ่นใหม่และนักท่องเที่ยว เสริมความตระหนักในคุณค่าของวัฒนธรรมดั้งเดิม นอกจากนี้ การสร้างแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม เช่น วัดวังก์วิเวการามและสะพานไม้หลวงพ่ออุตตะมะ ช่วยดึงดูดนักท่องเที่ยวและสร้างรายได้ให้ชุมชน การพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยวและฝึกอบรมมัคคุเทศก์ท้องถิ่นเพื่อถ่ายทอดเรื่องราววัฒนธรรมอย่างถูกต้อง จะช่วยสร้างประสบการณ์เชิงวัฒนธรรมให้กับนักท่องเที่ยว

อภิปรายผลการวิจัย

การวิจัยนี้สามารถอภิปรายผลออกเป็น 3 ประเด็น ดังนี้

1. การอนุรักษ์และจัดการทุนทางวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์มอญบ้านวังกะ ถือเป็นกรณีศึกษาที่ชัดเจนในการแสดงให้เห็นถึง ความสำคัญของการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนในชุมชน ในการรักษาวัฒนธรรมดั้งเดิมและสร้างความยั่งยืนทางวัฒนธรรม ผลการศึกษานี้สอดคล้องกับงานวิจัยหลายชิ้นที่ชี้ให้เห็นว่าการมีส่วนร่วมของชุมชนและการร่วมมือกับหน่วยงานภายนอกเป็นปัจจัยหลักที่ทำให้การอนุรักษ์วัฒนธรรมประสบความสำเร็จ ตัวอย่างเช่น การศึกษาของ Pokpoon (2019) ที่เน้นการบริหารจัดการพื้นที่วัฒนธรรมอย่างมีส่วนร่วมในเวียงกาหลง หรือการศึกษาของ Sethat (2011) ที่วิเคราะห์บทบาทของทุนทางสังคมกับการจัดการการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ ในกรณีของชุมชนมอญบ้านวังกะ การจัดกิจกรรมสำคัญ เช่น ประเพณีโปฮะมอด (การลอยเรือสะเดาะเคราะห์) เป็นตัวอย่างที่ดีของการสร้างการมีส่วนร่วมในทุกระดับของชุมชน กิจกรรมดังกล่าวไม่เพียงแต่ช่วยสืบทอดความเชื่อทางวัฒนธรรม แต่ยังเป็นการปลูกฝังความรู้สึกเป็นเจ้าของในวัฒนธรรมของสมาชิกในชุมชน ซึ่งมีบทบาทสำคัญในการสร้างความเข้มแข็งของอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรม และส่งเสริมความภาคภูมิใจในท้องถิ่น นอกจากนี้ การที่ผู้ใหญ่ในชุมชนสอนเยาวชนและคนรุ่นใหม่ให้รู้จักวัฒนธรรมผ่านการทำพิธีกรรมยังเป็นการเสริมสร้างการสืบทอดวัฒนธรรม การสร้างความร่วมมือระหว่างชุมชนกับหน่วยงานภายนอก เช่น หน่วยงานราชการ องค์กรพัฒนาเอกชน และสถาบันการศึกษา ก็มีบทบาทสำคัญในการสนับสนุนการจัดกิจกรรมทางวัฒนธรรมของชุมชน ไม่ว่าจะเป็นด้านการจัดสรรทรัพยากร หรือการประชาสัมพันธ์วัฒนธรรมออกสู่ภายนอก ความร่วมมือเหล่านี้ทำให้ชุมชนมีทรัพยากรที่เพียงพอในการพัฒนาและอนุรักษ์ทุนทางวัฒนธรรมอย่างมีประสิทธิภาพ และยังช่วยดึงดูดความสนใจจากภายนอก ช่วยสร้างรายได้จากการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ซึ่งจะนำไปสู่การพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนในระยะยาว

2. การอนุรักษ์และจัดการทุนทางวัฒนธรรมในชุมชนมอญบ้านวังกะเป็นตัวอย่างที่แสดงถึงความสำคัญของการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนในชุมชนในการรักษาและพัฒนาวัฒนธรรมดั้งเดิมให้คงอยู่และส่งต่อไปยังรุ่นหลัง การเชื่อมโยงระหว่างเยาวชนและผู้อาวุโสในการจัดกิจกรรมทางวัฒนธรรม เช่น ประเพณี ลอยเรือสะเดาะเคราะห์ เป็นกลไกสำคัญที่ช่วยให้เกิดความรู้สึกเป็นเจ้าของในวัฒนธรรม และเสริมสร้างความสัมพันธ์ที่แข็งแกร่งระหว่างรุ่นต่างๆ ในชุมชน ความสัมพันธ์ระหว่างรุ่นนี้ไม่เพียงแต่เป็นการถ่ายทอดความรู้ภูมิปัญญาดั้งเดิมเท่านั้น

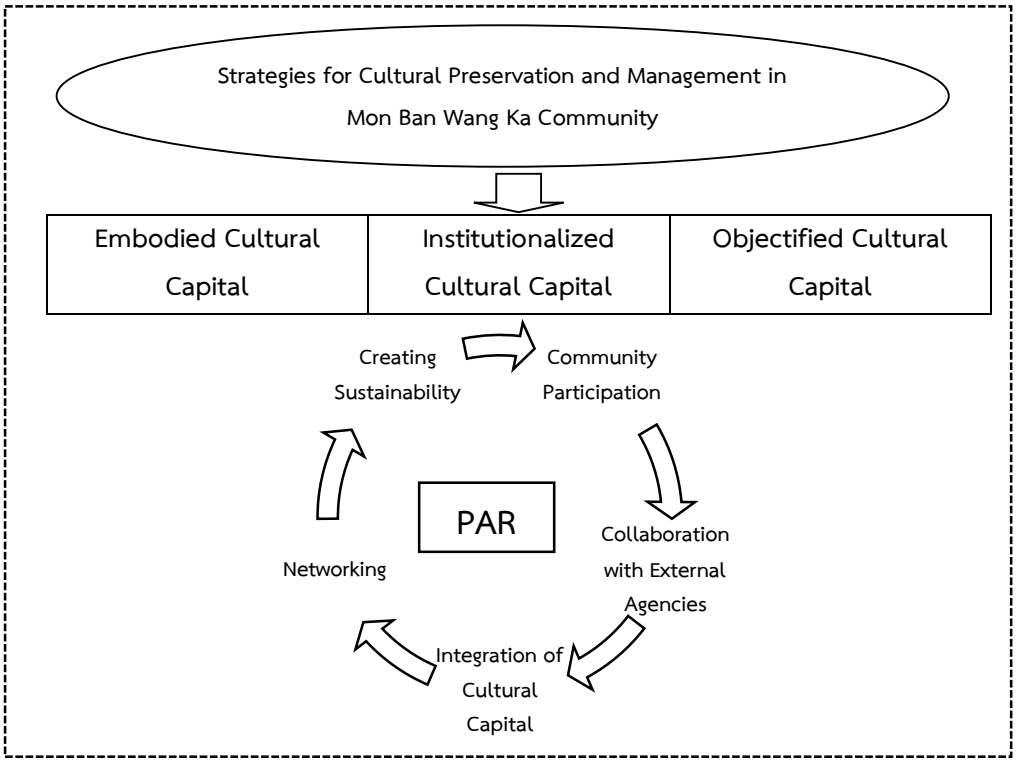
Vol.32 No.1 January-March 2026 ISSN 2985-2196 (Online)

แต่ยังช่วยสร้างความภาคภูมิใจในมรดกทางวัฒนธรรมและส่งเสริมการสืบทอดวัฒนธรรมไปสู่อนาคต สอดคล้องกับการวิจัยของ Thammapramuan and Teakhankham (2022) ที่ศึกษากลุ่มโฮมสเตย์ไทยเบิ้งบ้านโคกสลุง ในจังหวัดลพบุรี แสดงให้เห็นว่าการมีส่วนร่วมของชุมชนในกิจกรรมท้องถิ่น เช่น การจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม สามารถสร้างความรู้สึกเป็นเจ้าของในวัฒนธรรม และส่งเสริมอัตลักษณ์ชุมชน ซึ่งคล้ายคลึงกับกรณีของชุมชนมอญบ้านวังกะ ที่การมีส่วนร่วมของเยาวชนและผู้สูงอายุในการจัดกิจกรรม ลอยเรือสะเดาะเคราะห์ ช่วยเสริมสร้างความผูกพันและความภาคภูมิใจในวัฒนธรรมของตนเอง นอกจากนี้ งานวิจัยของ Changklub (2021) ชี้ให้เห็นถึงความสำคัญของการนำทุนทางวัฒนธรรมมาพัฒนาเป็นผลิตภัณฑ์สร้างสรรค์ที่สามารถสร้างรายได้ให้กับชุมชน การใช้ศิลปะและงานหัตถกรรมดั้งเดิม เช่น ดอกมอญมณี ของชุมชนมอญบ้านวังกะ เป็นตัวอย่างที่ดีในการประยุกต์ใช้วัฒนธรรมเพื่อเพิ่มมูลค่าทางเศรษฐกิจ การพัฒนาผลิตภัณฑ์เหล่านี้ไม่เพียงแต่รักษาวัฒนธรรม แต่ยังช่วยสร้างรายได้ให้กับชุมชน สร้างความยั่งยืนทั้งทางเศรษฐกิจและวัฒนธรรม ในทำนองเดียวกัน งานวิจัยของ Kulbutr et al. (2023) ที่ศึกษากลุ่มชาติพันธุ์ไทยทรงดำในภาคเหนือตอนล่าง แสดงให้เห็นว่าการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการทุนทางวัฒนธรรมช่วยสร้างเศรษฐกิจฐานราก การพัฒนาและจัดการประเพณีท้องถิ่นที่เชื่อมโยงกับกิจกรรมท่องเที่ยว เช่น การจัดแสดงศิลปวัฒนธรรมและ การจัดงานเทศกาล สามารถดึงดูดนักท่องเที่ยวและสร้างรายได้ให้กับชุมชน สอดคล้องกับชุมชนมอญบ้านวังกะ ที่ใช้ประเพณี ลอยเรือสะเดาะเคราะห์ เป็นแหล่งดึงดูดนักท่องเที่ยวและสร้างรายได้หมุนเวียนในชุมชน

3. แนวทางการพัฒนาและขยายผลกลยุทธ์การอนุรักษ์และจัดการทุนทางวัฒนธรรมเป็นสิ่งสำคัญในการสร้างความยั่งยืนให้กับชุมชน โดยเฉพาะในชุมชนชาติพันธุ์มอญบ้านวังกะที่มีวัฒนธรรมดั้งเดิมและเอกลักษณ์เฉพาะตัว การบูรณาการทุนทางวัฒนธรรมเข้ากับการพัฒนาเศรษฐกิจเป็นกลยุทธ์ที่ช่วยให้ชุมชนสามารถรักษาวัฒนธรรมของตนไว้สามารถสร้างรายได้ให้กับชุมชนผ่านการพัฒนาผลิตภัณฑ์ที่มีรากฐานจากวัฒนธรรม การพัฒนาผลิตภัณฑ์ที่มีเอกลักษณ์ เช่น ดอกมอญมณี ซึ่งผลิตจากไผ่ในชุมชนเป็นตัวอย่างของการนำทุนวัฒนธรรมมาเพิ่มมูลค่าทางเศรษฐกิจ ผลิตภัณฑ์นี้ไม่เพียงแต่สะท้อนถึงความสามารถและภูมิปัญญาของคนในชุมชน แต่ยังสามารถจำหน่ายในตลาดเพื่อสร้างรายได้ให้กับชุมชน การออกแบบผลิตภัณฑ์ที่มีความพิเศษและสะท้อนถึงวัฒนธรรมเป็นสิ่งที่ช่วยดึงดูดนักท่องเที่ยวและผู้บริโภคที่ต้องการสินค้าที่มีคุณค่าและเรื่องราวเบื้องหลัง นอกจากนี้ การจัดตั้งกลุ่มวิสาหกิจชุมชนเป็นกลไกสำคัญในการจัดการการผลิตและการตลาด การรวมตัวของสมาชิกชุมชนเพื่อผลิตและกระจายสินค้าอย่างเป็นระบบ ช่วยให้การบริหารจัดการเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ การมีแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในชุมชน เช่น วัดวังก์วิเวการาม และสะพานไม้หลวงพ่ออุตตะมะ เป็นอีกหนึ่งแนวทางในการใช้ทุนทางวัฒนธรรมเพื่อดึงดูดนักท่องเที่ยวสอดคล้องกับการศึกษาของ Sawangkong (2020) ที่ศึกษาการจัดการทุนทางวัฒนธรรมเพื่อเพิ่มความสามารถในการแข่งขันในตลาดโก้งโค้ง จังหวัดพระนครศรีอยุธยา พบว่าการบูรณาการทุนทางวัฒนธรรมเข้ากับเศรษฐกิจเป็นปัจจัยสำคัญที่ช่วยสร้างความได้เปรียบในการแข่งขันในตลาด การสร้างเครือข่ายความร่วมมือกับหน่วยงานต่างๆ และการพัฒนาผลิตภัณฑ์ที่มีเอกลักษณ์ ช่วยให้ชุมชนมีความยั่งยืนและสามารถดึงดูดนักท่องเที่ยวได้มากขึ้น ซึ่งคล้ายคลึงกับแนวทางของชุมชนมอญบ้านวังกะที่เน้นการพัฒนาผลิตภัณฑ์ที่สะท้อนวัฒนธรรมดั้งเดิม และการสร้างเครือข่ายความร่วมมือ

ปีที่ 32 ฉบับที่ 1 มกราคม-มีนาคม 2569 ISSN 2985-2196 (Online)

กับหน่วยงานต่างๆ เพื่อสนับสนุนทรัพยากรและความรู้ในการพัฒนาวัฒนธรรมและเศรษฐกิจชุมชน และยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ Boonkobkaew (2019) ที่ศึกษาการพัฒนาชุมชนบ้านวังหอน จังหวัดนครศรีธรรมราช เน้นถึงความสำคัญของการประสานงานระหว่างชุมชนและหน่วยงานภายนอก ซึ่งคล้ายคลึงกับผลการวิจัยในชุมชนมอญบ้านวังกะที่การสร้างเครือข่ายความร่วมมือกับหน่วยงานภายนอกช่วยเสริมสร้างทรัพยากรและความรู้ในการอนุรักษ์และพัฒนาวัฒนธรรม การมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนในชุมชนและความร่วมมือจากภายนอกเป็นปัจจัยสำคัญที่ช่วยให้การพัฒนาวัฒนธรรมของชุมชนเป็นไปได้อย่างยั่งยืน อีกทั้งยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ Chaichana et al. (2018) ที่ศึกษากระบวนการสร้างอัตลักษณ์ของกลุ่มชาติพันธุ์มอญในบ้านวังกะ ได้แสดงให้เห็นถึงความสำคัญของการมีส่วนร่วมของชุมชนในการรักษาและพัฒนาอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรม การสร้างศูนย์การเรียนรู้วัฒนธรรมและเส้นทางท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมเป็นแนวทางที่มีประสิทธิภาพในการอนุรักษ์และส่งเสริมวัฒนธรรมของชุมชนให้คงอยู่ในระยะยาว



ภาพที่ 1 Strategies for Cultural Preservation and Management in Mon Ban Wang Ka Community

จากภาพสรุปได้ว่ากลยุทธ์การอนุรักษ์วัฒนธรรมประกอบด้วย 5 องค์ประกอบหลักที่เชื่อมโยงกัน ได้แก่ การมีส่วนร่วมของชุมชน ความร่วมมือจากหน่วยงานภายนอก การบูรณาการทุนทางวัฒนธรรมกับเศรษฐกิจ การสร้างเครือข่ายการตลาด และการสร้างความยั่งยืนในด้านวัฒนธรรม การนำโมเดลนี้ไปปรับใช้จะช่วยให้ชุมชนสามารถอนุรักษ์และพัฒนาวัฒนธรรมของตนเอง ขณะเดียวกันก็สร้างโอกาสทางเศรษฐกิจที่สามารถเพิ่มรายได้ให้กับชุมชน

Vol.32 No.1 January-March 2026 ISSN 2985-2196 (Online)

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของเยาวชนในกิจกรรมการอนุรักษ์วัฒนธรรมผ่านเวิร์กช็อปและการฝึกทักษะด้านศิลปะและงานหัตถกรรม ช่วยสร้างความเข้าใจและภาคภูมิใจในวัฒนธรรมดั้งเดิม พร้อมสืบทอดประเพณีต่อไป

ข้อเสอนแนะเชิงวิชาการ สร้างศูนย์การเรียนรู้วัฒนธรรมในชุมชนมอญบ้านวังกะ เป็นแหล่งเรียนรู้ประวัติศาสตร์และวิถีชีวิต รวมถึงจัดกิจกรรมเชิงปฏิบัติการ เพื่อเสริมสร้างความภาคภูมิใจในวัฒนธรรมท้องถิ่นและดึงดูดนักท่องเที่ยว

ข้อเสนอแนะการพัฒนาเศรษฐกิจ บูรณาการทุนทางวัฒนธรรมกับการพัฒนาเศรษฐกิจ โดยพัฒนาผลิตภัณฑ์ที่สะท้อนวัฒนธรรมให้ตรงกับความต้องการของตลาด รวมกลุ่มวิสาหกิจชุมชนเพื่อเพิ่มมูลค่าและสร้างความมั่นคงทางเศรษฐกิจ

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรวิจัยผลกระทบของเทคโนโลยีและการสื่อสารดิจิทัลต่อการสืบทอดและอนุรักษ์วัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์มอญ โดยเน้นการปรับตัวและการใช้เทคโนโลยีเพื่อรักษาวัฒนธรรมในยุคสมัยใหม่ ซึ่งจะช่วยเพิ่มมิติใหม่ในการอนุรักษ์วัฒนธรรมที่แตกต่างจากการศึกษาในบริบทดั้งเดิม

2. ควรวิจัยผลกระทบทางเศรษฐกิจจากการใช้ทุนทางวัฒนธรรมในการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน เช่น การวิเคราะห์ต้นทุน-ผลตอบแทนของสินค้าวัฒนธรรม และการประเมินความยั่งยืนทางเศรษฐกิจ เพื่อสร้างแนวทางที่สอดคล้องกับวัฒนธรรมและเสริมเศรษฐกิจชุมชน

3. ควรศึกษาการเปรียบเทียบกลุ่มชาติพันธุ์ในภูมิภาคเดียวกัน เช่น มอญและกะเหรี่ยง เพื่อเข้าใจกลยุทธ์การอนุรักษ์ที่แตกต่างกัน ซึ่งจะช่วยสร้างแนวทางที่ยืดหยุ่นและเหมาะสมกับแต่ละกลุ่ม และเป็นประโยชน์ในการประยุกต์ใช้ในหลากหลายบริบท

References

Boonkobkaew, K. (2019). Approaches to applying cultural capital in the development of Ban Wang Hon community, Wang Ang Subdistrict, Chalo District. *Humanities and Social Sciences Journal, 10*(Special), 188-209. https://so02.tci-thaijo.org/index.php/human_ubu/article/view/233079/160365 [In Thai].

Bourdieu, P. (1986). The forms of capital. In J. G. Richardson (Ed.), *Handbook of theory and research for the sociology of education* (pp. 241-258). Greenwood Press.

Chaichana, N. (2019). *Mon ethnic identity across generations: A case study of Ban Wang Ka, Nong Loo Subdistrict, Sangkhla Buri District, Kanchanaburi Province* [Unpublished doctoral dissertation]. Kasetsart University. [In Thai]

ปีที่ 32 ฉบับที่ 1 มกราคม-มีนาคม 2569 ISSN 2985-2196 (Online)

Chaichana, N., Udomsap, W., Lohlaeh, M., Sukchaona, S., Sukchaona, P., Yukunthorn, W., and Pollachai, W. (2024). Developing the Grassroots Economy through Cultural Capital: A Case Study of the Mon Ethnic Group in Ban Wang Ka, Nong Lu Subdistrict, Sangkhla Buri District, Kanchanaburi Province. *Trends of Humanities and Social Sciences Research, 12*(2), 116-144. https://so03.tci-thaijo.org/index.php/Humanties-up/article/view/280893 [In Thai].

Chaichana, N., Jai-aree, A., and Tanpichai, P. (2018). Process of Mon ethnic identity construction: A case study in Ban Wangka, Thailand. *PSAKU International Journal of Interdisciplinary Research, 7*(2), 60-72. https://so05.tci-thaijo.org/index.php/PSAKUIJIR/article/view/218323/151221 [In Thai].

Changklub, A. (2021). *Guidelines for cultural capital management to promote creative economy development: A case study of Nakhon Si Thammarat Provincial Cultural Office* [Unpublished master's thesis]. Chulalongkorn University. [In Thai]

Kernkrathok, M. (2012). *Buddhism in the Mon style of Ban Wang Ka: A way of life on the Siamese frontier* [Unpublished Graduate volunteer certificate]. Thammasat University]. [In Thai]

Kulbutr, A., Dokchan, P., and Wongwatthanaphong, K. (2023). A model of cultural capital management for sustainable grassroots economic development of the Tai Song Dam ethnic group in lower northern Thailand. *Journal of Roi Kaensarn Acadami, 9*(4), 137-157. https://so02.tci-thaijo.org/index.php/JRKSA/article/view/266671/179882 [In Thai].

He, Y., Gao, X., Wu, R., Wang, Y., and Choi, B. R. (2021). How does sustainable rural tourism cause rural community development?. *Sustainability (Switzerland)*, *13*(24), Article 13516. https://doi.org/10.3390/su132413516

Pokpoon, S. (2019). *Management of cultural space in Wiang Kalong through community participation processes*. Buddhist Research Institute, Mahachulalongkornrajavidyalaya University. [In Thai]

Sawangkong, K. (2020). Cultural capital management for enhancing competitiveness: Kong Khong market, Phra Nakhon Si Ayutthaya Province. *Ayutthaya Studies Journal, 12*(2), 80-95. https://so02.tci-thaijo.org/index.php/jas/article/view/245282/166074 [In Thai].

Vol.32 No.1 January-March 2026 ISSN 2985-2196 (Online)

Sethat, B. (2011). *Social capital and the management of ecotourism: A case study of Khlong Suan 100-Year Market, Bang Bo District, Samut Prakan Province*. [Unpublished master's thesis]. National Institute of Development Administration. [In Thai]

Thammapramuan, P., and Teakhankham, K. (2022). Strategies for managing cultural tourism in Thai-Boeung Homestay Group, Koksalung Village, Phatthana Nikhom District, Lopburi Province. *Panyapiwat Journal, 13*(2), 109-128. https://so05.tci-thaijo.org/index.php/pimjournal/article/view/242269/171773 [In Thai].

Theanpanya, P., Luangthip, P., Sripanngern, S., Praphaspong, B., and Damsaard, P. (2001). *Local community rights: From tradition to current contexts, a study to develop policy guidelines for local community rights in Thailand*. Thailand Research Fund (TRF). [In Thai]

Thongchompunuch, P., and Lapanun, P. (2020). The notions "Home" of Mon people at baan Wang Ka: Meanings and conditions behind the definitions. *Journal of Humanities and Social Sciences, 37*(2), 173-203. https://so01.tci-thaijo.org/index.php/HUSO/article/view/215291/164967 [In Thai].

Worawong, N. (2022). *Mon identity and ritual traditions of the Mon ethnic group in Ban Wang Ka, Sangkhla Buri District, Kanchanaburi Province* [Doctoral dissertation, Chulalongkorn University]. iThesis Chulalongkorn University. https://digital.car.chula.ac.th/chulaetd/6416/ [In Thai].